עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה יב סמג עשין רמא רמג:
פ ב מיי' שם הלכה יד:
פא ג מיי' שם הל' ח:
פב ד ה מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יג ופכ"ג הלכה א:
פג ו מיי' פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה א סמג עשין רלא:

א זובו של זב ב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ג ודם הנדה מטמאין בין במגע בין במשא ודלמא ה"נ לפי שא"א בלא צחצוחי זיבה א"כ לתנייה גבי זובו מ"ש דקתני לה גבי רוקו אלא משום דאתי מרוקו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא לא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו (א) דתניא ד מפץ במת מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב מטמא במת מפץ שמטמא בזב אינו דין שיטמא במת וקמייתי לה בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה ואמאי אימא אהני ק"ו לטומאת ערב ואהני דיו לאפוקי טומאת שבעה א"ל כבר רמא ניהליה ר"נ בר זכריה לאביי וא"ל אביי תנא ממפץ בשרץ מייתי לה וה"ק ה מפץ בשרץ מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב טמאין בשרץ מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא בשרץ אלא מפץ במת מניין נאמר [1] בגד ועור בשרץ ונאמר [2] בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ מפץ טמא בו אף בגד ועור האמור במת מפץ טמא בו ו מופנה דאי לא מופנה איכא למפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה תאמר במת שאין מטמא בכעדשה אלא בכזית לאיי אפנויי מופנה מכדי שרץ אתקש לשכבת זרע דכתיב [3] או איש אשר תצא וגו' וסמיך ליה [4] או איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע [5] וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי ש"מ לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למ"ד ז מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין שפיר אלא למ"ד ח למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב [3] והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו וגו' וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי והוי מופנה משני צדדין הניחא למ"ד ט דון מינה ואוקי באתרא אלא למ"ד דון מינה ומינה מאי איכא למימר אמר רבא אמר קרא [6] וכבסתם בגדיכם ביום השביעי י כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה ותהא שן ורגל חייב ברשות הרבים מקל וחומר ומה קרן שברשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק ברשות הרבים חייבת שן ורגל שברשות הניזק משלם נזק שלם אינו דין שברה"ר חייב אמר קרא [7] ובער בשדה אחר כ ולא ברה"ר

רש"י

זובו של זב. וכולהו הנך מפרש בפ' דם הנדה (נדה דף נה:) דמטמאו במשא: **א"כ לתני.** ש"ז גבי זוב: **דאתיא מרוקו.** כדגמרינן לעיל [ע"א] מה טהור בטהור כו': **מפץ במת מניין.** שמטמא לפי שנאמר במת גבי מדין וכל בגד וכל כלי עור וגו' (במדבר לא) וזה אינו לא בכלל בגד ולא בכלל עור ולא בכלל כלי עץ מניין שאפי' הוא מטמא באהל המת: **פכין קטנים טהורים בזב.** בכל טומאותיו דכלי חרס אין מטמא אלא מאוירו ומתוך שפיו שלו צר אין יכול להכניס אצבעו לתוכו ולמדרס נמי לא חזי ובהיסט נמי להכי אפקיה רחמנא להיסט כלי חרס בזב בלשון מגע כדכתיב (ויקרא טו) ז (וכל כלי) חרס אשר יגע בו הזב וגו' ומהכא נפקא לן דזב מטמא בהיסט למימר דכל שאינו ראוי לטמא במגעו אינו מטמא בהסיטו: **מטמא באהל המת.** דכתיב ח (שם יט) וכל כלי פתוח וגו' ואי זהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו הוי אומר זה כלי חרס וכתיב טמא הוא ואפי' פיו צר הרי הוא ראוי להאהיל עליו: **מפץ שמטמא בזב.** שראוי למשכב וכתיב המשכב אשר ישכב וגו' (שם טו): **וקמייתי ליה.** מפץ שיהא טמא במת ז' ימים כשאר כלים שבאהל המת: **ליהני דיו למעוטי מטומאת שבעה.** דהא זב לא מטמא ליה במשכבו אלא טומאת ערב: **תנא ממפץ בשרץ מייתי ליה.** מפץ במת ובג"ש כדלקמן נאמר בגד ועור כו' ולאו בק"ו מזב כדאמרת והך משנה ה"ק מפץ בשרץ מנא ליה. ואית דגרסי תנא מפץ בשרץ מייתי כלומר והאי תנא מפץ בשרץ הוא דמייתי בק"ו מזב ולטומאת ערב ולא מפץ במת: **טמא בשרץ.** דשרץ מטמא בכעדשה וראוי הוא ליכנס בפי פך קטן: **הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא.** איכא למימר דלא איצטריכא בגד ועור דמת אלא לאפנויי דגמרינן לה מש"ז לקבולי טומאת מת ומוקמינן טומאת מת באתרא מה בשאר כלים טומאת שבעה אף גבי מפץ טומאת ז': **אלא למ"ד דון מינה ומינה.** דמילתא דילפינן ליה ממילתא אחריתי לכל מילי דיינינן ליה מינה מפץ במת לטומאת שבעה מנלן ט (השתא בגד ועור דמת איצטריך) דאי י [משרץ הוה גמר כ] אמינא טומאת ערב הוא דאית ליה: **וכבסתם בגדיכם וגו'.** וגזירת הכתוב הוא דלא אמרינן ביה דון מינה ומינה:

חלי

תוספות

מפץ במת כו'. הא דאמרינן בכל דוכתין (נדה מט. סוכה כ.) כל המטמא מדרס מטמא טמא מת מהכא נפקא: **ומה פכין קטנים שטהורין בזב.** שאין יכול ליגע בהם בתוכם מפני שפיהם צר ובהיסט נמי לא מטמא כדפירש בקונט' מה שבא לכלל מגע בא לכלל היסט ושאין בא לכלל מגע כו' ואע"פ שראוי לנגיעת שער הזב לא מטמא (א) משום דבעינן ראוי לנגיעת בשר דטומאת שער נפקא לן מבשר הזב וא"ת דבפרק קמא דנדה (דף ה:) אמרינן דכלי חרס המוקף צמיד פתיל הניצול באהל המת אין ניצול במעת לעת שבנדה ובהזקין (גיטין דף סא:) נמי פריך בסופו וניחוש שמא תסיטם אשתו נדה אלמא משמע דמטמאה בהיסט אע"ג דאין בא לכלל מגע ואור"ת דצמיד פתיל בא לכלל מגע חשבינן ליה מפני שעומד להפתח ואע"ג דגבי קולית נבילה אמר בהעור והרוטב (חולין דף קכו:) דמחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי ואע"ג שחשב עליה לנוקבה אין מטמא במשא דהתם סתמא אין עומדת לנקיבה אלא ע"י מחשבתו אבל צמיד פתיל סתמו עומד להפתח וא"ת מה לפכין קטנים שכן מטמא מאוירן [א] שיכול לתלות שער של מת בפיהן ובסמוך נמי דיינינן ק"ו מפכין קטנים דמטמא בשרץ ואם כן בכעדשה נמי יכול ליכנס בפיו וי"ל כלי עץ יוכיחו מה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה תאמר במפץ כו' פכין קטנים יוכיחו וא"ת מפכין גדולים מצי גמר דלא מטמא מדרס כדנפקא לן בפרק ר' עקיבא (שבת פד: ושם) דכלי חרס אין מטמא מדרס ומטמא טמא מת ושמא ניחא ליה למינקט פכין קטנים שטהורין מכל טומאת זב: **שטהורין בזב.** תימה מנ"ל שלא יטמא במעיינות הזב נהי דבשער הזב לא מטמא הנ"מ בשער שמבשר הזב גופיה נפקא לן טומאת שער הלכך בעינן ראוי לנגיעת בשר אבל רוקו דכתיב ביה בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא דלא בעינן ביה ראוי לנגיעת בשר: **מפץ שמטמא בזב כו'.** וא"ת כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח שמטמא בזב בהיסט כדפי"ל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר יוכיח מצמיד פתיל שהרי כענין שמטמא בזב היה מטמא במת דמה שמטמא בהיסט זהו משום דהוי כמו שהזב נגע בתוכו כדאמרינן (ת"כ פרשה מצורע) איזהו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה הסיטו ובמת נמי אם היה כזית מן המת בתוכו היה טמא: **וקמייתי ליה בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה.** תימה דמה טומאת שבעה שייכא ביה דלית ליה טהרה במקוה כדאמרינן בפרק ר' עקיבא (שבת דף פד:) ואין לומר דין טומאת שבעה קאמר כלומר שנעשה אב הטומאה כדין דבר שמטמא טומאת שבעה הא כיון דלית ליה טהרה במקוה ט) אין נעשה אב הטומאה כדמוכח בסוף עירובין (דף קד:) וי"ל דהאי ק"ו נמי מהני לפשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס שטמא במת ומייתי להו לטומאת שבעה א"נ הברייתא איירי בכל מפצים בין מפץ של עץ שיש לו טהרה במקוה בין מפץ של סיפה וגמי ובמסכת שבת (דף פד.) פריך ממפץ של סיפה וגמי והכא פריך ממפץ של עץ: **ש"מ מופנה משני צדדין.** תימה דבכל התורה כולה למידין למד מן הלמד חוץ מן הקדשים ל) וי"ל דעל כרחך לאו לכל מילי גמרי מהדדי לא מהיקישא ולא מגזירה שוה כדאשכחן בריש פרק שני דחולין (דף לו:) גבי הכשר דחד לטומאת מת וחד לטומאת שרץ וצריכא ומדאיצטריך ג"ש הוא דשמעינן דלכל מילי לא גמירי מהדדי כי אם לגבי הך דהכא ובסוף פרק במה אשה (שבת דף סד.) לרבות דבר הבא מזוב הסוס ומזוב הפרה שענין אחד הם לטמא בשניהם וכן ידות הכלים והאוכלים דילפינן בהעור והרוטב (חולין דף קיח.) לא מצריך תרי קראי למת ולשרץ: **אמר קרא וכבסתם בגדיכם.** וא"ת ולילף מק"ו כדמעיקרא וי"ל דאטומאה דכתיב בהדיא משמע ליה קרא והשתא דילפינן מת בגזירה שוה אע"ג דשרץ גופיה גמרינן מקל וחומר ככתוב בהדיא חשיב ביה:

רבינו חננאל

אלא האי תנא הוא, דתנן למעלה מהן זובו שלזב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם נידה, שמטמאין במגע ובמשא. דדייקינן משום דאתנייא גבי רוקו ולא קתני ליה גבי זובו, ש"מ דמרוקו מרבה ומייתי ליה, וקתני בין במגע בין במשא. אמר ליה ר' אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא דלא דריש דיו אע"ג דלא מפריך ק"ו, דתניא מפץ במת מניין, ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורין בזב טמאין במת, מפץ שמטמא בזב דין הוא שיהא טמא במת. וקתני לה בין לטומאת ערב ובין לטומאת ז', ואמאי להני ק"ו לטומאה סתם ולהני דיו למעוטי מטומאת ז'. פי', פכים קטנין כלי חרש עגולין שאין בהן לא שכיבה ולא ישיבה, דגרסי' במסכת שבת פ' אמר ר' עקיבה ומדרס כלי חרש מנא לן דטהור, אמ' חזקיה דאמ' קרא ואיש אשר יגע במשכבו, מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו דאית ליה טהרה במקוה, לאפוקי כלי חרש דלית ליה טהרה במקוה. מתיב ר' אילעא מפץ במת מניין. ודין הוא, ומה פכין קטנין שטהורין בזב טמאין במת כו'. רבא אמ' מדרס כלי חרש דטהור מהכא וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא. הא יש צמיד פתיל עליו, טהור. מאי לאו דיחדינהו לאשתו נידה, וקאמר רחמ' טהור. **ותנינן בתורת כהנים** וכל אשר ישב עליו הזב יטמא, יכול כפה סאה או תרקב וישב עליה יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו, המיוחד לישיבה. פרט לזה שאומרי' לו עמוד ונעשה מלאכתינו. נתברר תורת פכין קטנים. **וכת' במת וכל בגד או עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו**, וכת' נמי במת וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל וגו', והוא מפורש בשחיטת חולין אחרית פ"א, איזהו כלי שטמאה קודמת לפתחו, כלומ' שטומאתו מאויר, הוי אומ' זה כלי חרס. הרי למדנו שפכים קטנים טהורין במדרס זב וטמאין במת. וילפינן למפץ מינייהו, ומה פכין שטהורין בזב טמאים במת, מפץ שהוא מכלל משכב ומושב וטמא בזב כשאר כל משכב ומושב, אינו דין שיהא טמא במת בק"ו, אם המפץ הזה מטמא בזב שהוא קל על אחת כמה וכמה שיטמא במת שהוא חמור שאפי' פכין קטנין טמאין במת כדאמרינן. **ועמדה**, כי המפץ טמא במת סתם כשאר טמאות שבו.

ומצאנו בתחלת מסכת אהלות במשנה כלין הנוגעין במת או בכלין הנוגעין במת טמאין טומאת ז', כלין בכלין וכלין אחרין בהן, טומאת ערב. נמצא טומאת המפץ לכאורה אם הוא נגע במת או נגע בכלין שנגעו במת טמא טומאת ז', ואם נגע מגע שלישי טומאת ערב כטומאת כל הכלים. אמאי, כיון דמפץ במת מן הזב למד נדין בו דיו לבא מן הדין, והוא המפץ במת, להיותו כנדון, והוא המפץ בזב. מה מפץ בזב טומאת ערב שאין טומאת כלי בזב טומאת ז' אף מפץ במת טומאת ערב ולא טומאת ז'. **ופרק'**, מפץ במת בגזירה שוה למד ממפץ בשרץ, והשרץ למד מן הזב בק"ו. והכי קאמ', מפץ בשרץ מניין ודין הוא ומה פכין קטנין (שטמאין) [טהורין] בזב טמאין בשרץ שנ' וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו וגו', מפץ שטמא בזב שנ' כל המשכב דין הוא שיהא טמא בשרץ, דליכא הכא דין דיו דתרויהו ליכא בכלין המטמאין בהן טומאת ז'. ואחרי שלמד השרץ מן המפץ מן הזב בק"ו, חזר ולמד המת מן השרץ טומאת מפץ בגזירה שוה ולא בק"ו. והוא מפורש בפ' איזהו מקומן שלזבחים בתחילתו א) כי דבר הלמד בק"ו דין הוא שילמד בגזירה שוה. והכי למד, נאמ' במת וכל בגד וכל עור וג', ובשרץ כת' או בגד או עור או שק וגו', מה בגד ועור האמורין בשרץ מפץ טימא בו אף בגד ועור האמורין במת מפץ טימא בו. **וחזרנו** להקשות על זה הדרך ולומ', אם כן הוא דבר ברור הוא כי הלמד בגזירה שוה מופנה צריך להיות הדבר ההוא הלמד והמלמד, שאם הוא מופנה בצד אחד לבדו ובצד אחד צריך, בא לגופו, רב יהודה אמ' שמואל משום ר' ישמעאל, לרבנן למדין ומשיבין. מופנה משני צדדין, לדברי הכל למדין ואין משיבין, ואלו הדברים מבוארין במסכת נידה פ' המפלת חתיכה באר היטב. **ואוקימ'** דמופנה משני [צדדין] הוא כי בגד ועור הכת' בין בשרץ בין במת

רבינו חננאל (המשך)

מופנה הוא ואין צריך כלל, ודבריו פשוטין הן. כי השרץ איתקש לשכבת זרע דכת' או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע, וכת' או איש אשר יגע בכל שרץ, וכת' בשכבת זרע וכל בגד או עור וג'. דמת נמי מופנה הוא, מכדי כתי' והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע, הנה איתקש טמא מת לשכבת זרע, וכת' בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע. בגד ועור דכת' רחמ' במת למה לי, ש"מ לאפנויי. ולמדנו מהמפץ במת סתם והוא טומאת ז'. **תוב אקשי', הניחא למאן דאמ' דון מינה ואוקים באתרא**, אלא למאן דאמ' דון מינה ומינה מאי איכא למימר. **ועיקר** זו השמועה היא בפ' אחרון במנחות והביאוה גררה בשחיטת קדשים בפ' כל התדיר, וכך היא הציעה. שמן לא יפחות מלוג, ר' אומ' ג' לוגין. רבנן סברי דון מינה ומינה, מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין, ומינה מה מנחה בלוג אף שמן בלוג. ור' סבר דון מינה ואוקים באתרא, מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין, ואוקים באתרא כנסכין מה נסכין ג' לוגין אף שמן נמי ג' לוגין. ובפרק שבועת העדות אסקו חלוקה זו חלוקת ר' מאיר ורבנן. **וכן פי' שמועה זו**, הניחא לר' דאמ' דון מינה ואוקים באתרא, כלומ' (כ)תלמד מפץ במת שהוא טמא ממפץ בשרץ, ועמוד במקומך ככל טמאות המת כל כלי לפי עניינו, אם נגע במת או בכלי שנגע במת אותו הכלי טומאתו ז', ואם נגע במגע שלישי טומאת ערב. אלא לרבנן דאמרי דון מינה ומינה, וכך פירושו תלמד מפץ במת ממפץ בשרץ מה שרץ טמא אף במת טמא, ומה שרץ טומאת ערב אף במת טומאת ערב, מאי איכא למימר. **ופריק רבא**, הכי אמר רבא, טומאת מפץ במת ז' מהכא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי, כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותים מז'. **וקיימא לן** מפץ אין לו טהרה במקוה, וטהרתן כדתנינן בתוספת' מפץ שעשאו לקורות אע"פ שמשתמש בו, טהור. היה טמא ועשאו לקורות טמא עד שיקבענו במסמר. ובסופה שנו, מאימתי טהרתו ב"ש אומ' משיחבל וב"ה אומ' משיתחבר, דברי ר' מאיר וכו'. נמצא חבולו או חבורו מטהרו, כגון כלי חרס שאין לו טהרה במקוה שבירתו מטהרתו. **חזרנו** לדקדק על דברי משנתנו ותהא שן ורגל חייבות ברשו' הרבי' מק"ו.

מסורת הש"ס

א) שבת פד., ב) שבת סד., ג) [נדה כב:], ד) [שבת קלא. יבמות ע:], ה) [יבמות עח: וש"נ], ו) [לעיל כא:], ז) [צ"ל וכלי], ח) [צ"ל במדבר יט], ט) רש"ל מ"ז ועי' רש"א, י) [רש"ל], כ) בס"א: משרץ גמר הוה, ל) [כדאיתא שבועות י. זבחים מט:],

תורה אור השלם

1. וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר: ויקרא יא לב
2. וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל כְּלִי עֵץ תִּתְחַטָּאוּ: במדבר לא כ
3. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד
4. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ: ויקרא כב ה
5. וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו יז
6. וְכִבַּסְתֶּם בִּגְדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּטְהַרְתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל הַמַּחֲנֶה: במדבר לא כד
7. כִּי יַבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומה וכו' לא מטמא כדפי' בקונטרס [במס' שבת]:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וקמייתי כו' אין נעשה אב הטומאה. עי' פסחים דף יז ע"א תוספות ד"ה רביעי:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ומה כו' (שיכול לתלות שער של מת בפיהן) תא"מ (ועיין בהגהות רש"ש):

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

א) דברי רבינו צ"ע לכאורה דהא בזבחים כבר אמר ר"י שם דבכל התורה כולה למדין למד מלמד לבד מקדשים וע"ש.